

тератури і архівних джерел. Велика заслуга авторів у тому, що вони, розкриваючи історію Фастівщини в контексті історії України, виявили і аргументовано представили особливості розвитку краю, пов'язані з географічним розташуванням, історією заселення території, історичними подіями різних періодів, що відбувалися на Київщині.

Слід зазначити, що книга підготовлена як навчальний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів і є вдалим навчально-методичним матеріалом для вивчення історії краю серед молоді.

Праця підготовлена на високому професійному рівні, користуватиметься увагою науковців, краєзнавців, викладачів, учителів, студентів та учнів, стане пізнавальною для широкого загалу читачів. Книга є документально-обґрунтованим історико-краєзнавчим дослідженням, у якому вдало поєдналися науковий виклад історичних проблем і дохідлива форма подачі матеріалу. Враховуючи, що автори мають на меті дослідити історію Фастівщини до сучасності, поява другої частини книги є об'єктивною необхідністю. На неї з нетерпінням чекають науковці і краєзнавчий загал.

НОВЕ ВИДАННЯ З ЕТНОГРАФІЇ КРИМУ

Валентина БЕЗДРАБКО

Мусаєва У. К. Подвижники крымской этнографии, 1921–1941: историографические очерки / Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского. Под ред. и вступ. ст. А. А. Непомнящего. Серия “Биобиблиография кримведения”. Вып. 2. — Симферополь, 2004. — 214 с.

2004 року під редакцією відомого вченого, доктора історичних наук, професора Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського А. Непомнящого розпочала шлях до читача серія “Биобиблиография кримведения”. Наразі світ побачили два її випуски, авторами яких стали учні проф. А. Непомнящого — молоді науковці В. Бобков і У. Мусаєва. Праці А. Непомнящого та його учнів увиразнюють з-поміж інших не тільки біобібліографічний інтерес, захоплення просопографією, історіографією, краєзнавством, але й повагу до історичного факту, високий професіоналізм у пошуках, аналізі й подачі джерельної інформації читачеві, некон'юнктурність, самостійність у судженнях. У цьому ще раз переконуєшся, знайомлячись із серією “Биобиблиография кримведения”.

Серія відкривається вступною статтею А. Непомнящого, яка дає уявлення про сучасну історіографічну ситуацію, що склалася

довкола біобібліографічних досліджень інтелектуального ландшафту провінції (с. 7–14). Послуговуючись знахідками зарубіжної історичної науки, зокрема санкт-петербурзької, омської історіографічних шкіл, науковець переконливо пояснює значення подібних студій для розвитку загальної історії, краєзнавства (с. 7–11). Основне призначення серії, за визначенням А. Непомнящого, полягає, виходячи з історичного досвіду, у з'ясуванні можливостей перетворення окремих груп учених на справжнє наукове співтовариство, у зібранні біографій осіб “другого і навіть третього плану, які ніколи не ввійдуть у крупні переліки” (до словників, енциклопедій — В. Б.), але без яких неможливе бачення і розуміння “групового портрета суспільства, що складається з окремих індивідуальностей” (с. 9).

Жанр біографій, як засвідчує практика від Светонія і до спеціалізованих електронних “біографічних” архівів, допускає багато стилів. У ньому можна віднайти, образно кажучи, і широкі, завершені повнометражні полотна, і лише ескізи до майбутніх замальовок. Та незважаючи на його різноплановість, неоднорідну глибину аналізу взаємовпливів колективного й індивідуального, особливостей функціонування особи в соціокультурному, ін-

телектуальному й буденному середовищах, результати самоствердження людини в суспільстві, говорити про переваги чи недоліки того чи іншого жанру не варто. Перефразовуючи О. Мандельштама, погодьмося, що міркування про сильні та слабкі сторони різних видів біографічних досліджень є розмовою про одне й те ж, оскільки це суть студіювань, проведених на різних рівнях проблематики та предметної сфери одного біосоціального явища — життя людини, суспільства.

Появі будь-якої історичної праці сприяє певна атмосфера у суспільстві, державі, проблемне поле в межах потреб науки, в яке вона й має “вписатися”, щоб бути поміченою і поцінованою. Це робить особливо актуальним дослідження У. Мусаєвої — “Подвижники крымской этнографии, 1921—1941 г.г.: историографические очерки”, покликане “повернути із небуття несправедливо забуті імена своїх попередників, їх наукові ідеї, відновити раніше замовчувані сторінки біографії тих, хто пройшов крізь терни сталінських репресій, ... історії вивчення Криму”, — як завважує у передмові до другого випуску серії проф. А. Непомнящий (с. 10).

У центрі уваги дослідниці — життя одинадцяти науковців, які залишили помітний слід у розвитку етнографії Криму досліджуваного періоду. Історіографічні студіювання персоналій, як жанр, поєднують у собі різні наукові підходи до особистості (bio) і осмислення процесу її творчості (graphie).

Цикл робіт У. Мусаєвої має жанрове окреслення — це нариси, тобто попередні начерки для майбутніх ґрунтовних студій. Подаючи факти із життя своїх героїв, автор апелює до таких категорій як “свобода”, “необхідність”, “випадок”, “вибір”. Наслідуючи філософські концепції особистості І. Канта і М. Шелера, С. К’єркегора і М. Бердяєва, дослідниця прагне відшукати чинники внутрішньозумовленої потреби творчої самореалізації індивіда. Тому й студіюється інформація про сім’ю та родовід, дитячі, юнацькі роки, коли, за твердженнями психологічної науки, формується набір визначників свідомих і несвідомих, надсвідомих для установок чи спонукань до вибору як основного вектора життя людини. Аналізуючи здобутки вчених, автор прагне виявити залежності між рівнем

освіти і виховання та стилем життя, соціалізованою моделлю поведінки та методологічною позицією, демонструючи інноваційні методи ведення історичних досліджень.

Створення життєпису іншої людини — це передусім створення певного *суб’єктного феномена*, образу *я* при особливому зіставленні цього *я* або *сам* із будь-яким іншим. У. Мусаєва щиро захоплюється відданістю справі, наполегливістю, високою працездатністю, інтелектуальними звершеннями, патріотичністю У. Боданинського, Г. Бонч-Осмоловського, І. Бороздіна, В. Гордлевського, А. Кончевського, Б. Куфтіна, О. Самойловича, Є. Спаської, В. Філоненка, П. Чепурної, Я. Якуба-Кемалія, але при цьому не ідеалізує своїх героїв, демонструючи у роздумах виваженість і прагнення до об’єктивності, моральність. Ставлення автора до героїв нарисів продиктоване власним баченням змісту, форми наукової діяльності, розумінням сенсу творчості, що автоматично створює широкі потенційні можливості для майбутніх історіографічних студій уже навколо імені У. Мусаєвої.

Залучення широкої історіографічної, джерельної баз дає орієнтири у витлумаченні творчої спадщини вчених. Документи одинадцяти архівів України й Російської Федерації, що були використані У. Мусаєвою для написання монографії, засвідчують її ґрунтовність та аргументованість. Надзвичайна уважність до історичних джерел, розумна недовіра до загальноприйнятих оцінок, прагнення особисто перевірити джерела *de visu* і, зрештою, перегляд усталених наукових поглядів — ще одна підстава позитивно поцінувати роботу У. Мусаєвої. Науковець вдало компонує фактаж різного ґатунку, дуже вартісний і випадковий, ретельно підібраний, розгортаючи кожен нарис від пояснювального опису життєвих моментів відомих учених до аналітико-синтезованої цілісної історії етнографії, як процесу, визначеного й іменами його учасників. У. Мусаєва уважно ставиться до соціокультурного ландшафту, інтелектуального середовища Криму, специфіки творення і розвитку культур різних народів і народностей краю, взаємин між суспільно-політичними структурами і науковими інституціями, громадськими осередками, для яких етнографія була у переліку пріоритетних тем. Висвітлю-

ючи етнографічну діяльність своїх героїв, автор свідомо не ставить логічну крапку в нарисах, залишаючи місце для продовження роздумів, запрошуючи колег до співпраці. У цьому — суть справжньої наукової роботи.

Основний текст видання доповнюють змістовні іменний (с. 193–199), предметно-тематичний (с. 200–207) та географічний (с. 208–212) покажчики.

Зрештою, одинадцять біографічних нарисів-діалогів між героями одного часу і авторкою дослідження перетворюються на полілог, оскільки у загальному контексті книги науковці вступають у заочну дискусію щодо важливості, необхідності, першочерговості розробки етнографічних тем кримського регіону та так, що багато розрізнених фрагментів творчих доль несподівано складаються в єдине завершене полотно — “біографію” етнографії. Історіографічні сюжети увиразнюють її

наріжні теми, дозволяють об’єктивніше подивитися на розвиток науки у цілому, історичної — зокрема.

Важливою рисою другого випуску серії “Биобиблиография кримоведения” є те, що вона виразно персоніфікує історію, спонукає до переосмислення ролі особи в науці, суспільстві, державі. Вірне служіння науці й Вітчизні — це не просто настрої чи переконання У. Мусаєвої, але прагнення акцентувати особливу увагу на основоположних проблемах буття, загальнолюдських цінностях.

Таким чином, огляд монографії У. Мусаєвої вселяє віру в те, що вона стане помітною сторінкою в краєзнавстві Криму, історії України. Шкода лише, що видання має доволі обмежений тираж і вже встигло перетворитися на бібліографічну рідкість. За спостереженнями давніх греків — *τοσπλνιον τιμτον* — рідкісне — найцінніше. Побажаємо серії бути!

“СПРАВА ГІДНА СИЛ ТА ТРУДУ”

Валентина ФЕДОНЮК

Микола Мушинка. Голоси предків. Пряшів: Центр антропологічних студій, 2002. — 256 с.

Коли б кожен науковець-фольклорист, виходець з цієї чи іншої української території, так любовно досліджував культурну спадщину свого народу, як це робить упродовж багатьох років автор рецензованого видання, то ми б давно мали не лише багатотомну енциклопедію українського народознавства, але й були одночасно позбавлені необхідності боронити наші скарби від зазіхань невігласів та користолюбців. На такі думки наводить нова книжка відомого словацького вченого, популяризатора української культури у світі Миколи Мушинки “Голоси предків”, що нещодавно вийшла у Пряшеві.

Книжка ця, без сумніву, є унікальною з багатьох поглядів. І тому, що жоден слов’янсь-

кий народ чи етнічна група досі подібної не мали. І тому, що представляє собою своєрідне, оригінальне і корисне видання, що може викликати інтерес не лише у фахівців, а практично у всіх, хто цікавиться українською культурою. Адже знайомить нас із рідкісними фольклорними записами Закарпаття 1929 та 1935 років, що були зроблені Іваном Панькевичем і є малодоступними для загалу, зберігаючись лише в його архівах. Подані паралельно кирилицею і латиницею, ці тексти стають однаково доступними для представників будь-якої європейської країни (і це також перевага видання). Доданий до книжки диск із записами співаних текстів дозволяє уявити особливості виконання їх 70 років тому артистами з народу, а також уможливає всім бажаним, відповідно до дарованого Богом таланту, долучитися особисто до народної виконавської традиції.